

ALİ B. ÖMER EL-VÂNÎ EL-AHLÂTÎ'NİN HAYATI
THE LIFE OF ALI B. OMAR AL-WÂNÎ AL-AKHLÂTÎ

Halil KAYA

Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi

h.kaya@beu.edu.tr

ORCID: 0000-0002-9773-4988

Öz

Tarih boyunca ilimler/bilgiler sonraki nesillere farklı metotlarla ulaştırılmıştır. Bu ilimlerden biri olan hadisler de ilk dönemlerde ağırlıklı olarak şifahi/sözlü yolla aktarılmıştır. Hadisler daha sonra tedvin edilerek farklı bir boyut kazanmıştır. Tedvinden sonra sırasıyla tasnif, şerh şeklinde devam etmiştir. Ancak ilk dönemlerde olduğu gibi daha sonraki zamanlarda da semâ' metoduyla hadisler özellikle kitaplardan okunarak rivayet edilmiştir. Bu çalışmada da hadisleri semâ' yoluyla alıp sonraki nesillere aktaran âlimlerden biri olan Ali b. Ömer el-Vânî el-Ahlâtî ele alınacaktır. Söz konusu âlimin hayatına, ilmi kişiliğine, hocalarına, talebelerine ve seyahatlerine temas edilecektir. Bizi böyle bir çalışma yapmaya sevk eden temel etken birçok kaynakta önemli kişilerden hadis aldığı ve döneminde tanınan muhaddislerle rivayetler aktardığı halde Ali b. Ömer el-Vânî ile ilgili herhangi bir çalışmanın olmamasıdır.

Kelimeler: Hadis, Semâ', Van, Ahlat, Mısır, Ali b. Ömer el-Vânî

Abstract

Throughout history, sciences/information have been used transmit to the next generations by different methods. Hadith, which is one of these sciences, was transmitted mainly verbally in the early periods. The hadiths were compiled later and gained a different dimension. After the compilation, it is continued in the form of classification and commentary, respectively. However, as in the first periods, the hadiths were narrated via reading, particularly from the books, using the semâ' method in later times. In this study, Ali b. Omar al-Wânî al-Akhlâtî, one of the scholars who took the hadiths through the semâ' and transferred them to the next generations, will be discussed. The life, of the scholar scientific personality, teachers, students and travels will be touched upon. The main factor that carried us on a conversation such a study is that there is no study on Ali b. Omar al-Wânî, al-Akhlâtî he received hadiths from important people in many sources and transmitted narrations to scholar of the hadiths in his time.

Keywords: Hadith, Semâ', Wan, Akhlat, Egypt, Ali b. Omar al-Wânî

Giriş

Bu çalışmada 635/1214-727/1306 yılları arasında yaşayan ve hadisleri semâ' yoluyla alıp sonraki nesillere aktaranlardan birisi olan Ali b. Ömer el-Vânî el-Ahlâtî'nin hayatı, hocaları ve talebelerine temas edilecektir. İbnü's-Şalâh (öl. 643/1245) ve Nevevî (öl. 676/1277) gibi meşhur hadis âlimleriyle aynı devirde yaşayan 'Ali b. Ömer el-Vânî'nin hayatına geçmeden önce kısaca yaşadığı dönemde Van'ın durumuyla ilgili bilgi vermekte yarar olduğu düşünülmektedir. Ayrıca kaynaklarda verilen bilgilere göre hayatının tamamı Kahire'de geçtiği için Kahire'nin de özellikle ilmi durumu hakkında bilgi vermek faydalı olacaktır.

Ali b. Ömer el-Vânî'nin yaşadığı dönemde Celâleddin Hârizmşah (öl. 629/1231), "28 Cemaziyelevvel 627/14 Nisan 1230 tarihinde uzun bir kuşatmanın ardından Sökmen-ili olarak tesmiye edilen Van Gölü Havzası'nın en önemli şehri Ahlat'a tamamen hakim"¹ olmuştur. Selçuklu Hükümdarı Alâeddin I. Keykubâd (öl. 634/1237) ise doğuya doğru genişleme siyasetinden ötürü² Kemâleddin Kâmyâr'ı Ahlat'a gönderdi. "Hârizmşahlıların ve Moğolların yağmalarından, Eyyûbîlerin ise ilgisizliğinden bıkan halk Selçuklu kuvvetlerini sevinç gösterileriyle karşıladı."³ Kemâleddin Kâmyâr, Ahlat'a gönüllü hakim olduktan sonra 1230 yıllarında "Sökmen-ili'nin diğer şehirleri olan Adilcevaz, Erciş, Sürmeli, Bargiri, Van, Vestan ve Bitlis'e birlikler göndererek bu şehirleri Türkiye Selçuklu Devleti hakimiyetine aldı."⁴ İlhanlılar ise XIII. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren bölgeye zaman zaman akınlar yapmışlardır.⁵ Ancak "bölgenin İlhanlılar tarafından kesin hâkimiyet altına alınması 1259 yılına tekabül etmektedir."⁶

Ali b. Ömer el-Vânî'nin yaşadığı dönemde Memlükler, 650/1252'de Kahire'de iktidara gelmişlerdir.⁷ Mezhepsel yoğunluğun yaşandığı Kahire'de kargaşanın oluşmaması için her mezhebin eğitiminin verildiği medrese, hankah ve ribât tesis edilmiştir.⁸ Ayrıca "Bağdat, Moğol istilasına mâruz kalınca Abbâsîler'in hilâfet merkezi de Kahire'ye intikal etti ve burası o günden itibaren Doğu İslâm âleminin dinî merkezi oldu."⁹ I. Baybars'ın yaptırdığı ve Hicri 662'de (1264) açılan Zâhiriyye Medresesi "dört eyvanlı olarak planlanmış ilk medresedir."¹⁰ Nâsiriyye Medresesi ise "dört mezhep fikhinin aynı bina içinde okutulduğu ilk medresedir."¹¹

¹ Kemal Taşçı, *Selçuklular Zamanında Van Gölü Havzası* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013), 486.

² Orhan Kılıç, "Van", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/506.

³ Taşçı, *Selçuklular Zamanında Van Gölü Havzası*, 486.

⁴ Taşçı, *Selçuklular Zamanında Van Gölü Havzası*, 486.

⁵ Kılıç, "Van", 42/506.

⁶ Erol Keleş, *İlhanlılar Döneminde Van Gölü Havzası* (Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017), 68.

⁷ Eymen Fuâd Seyyid, "Kahire", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/174.

⁸ Büşra Sıdika Kaya, *Sehâvî'nin ed-Dav'ü'l-Lâmî' Adlı Eseri Bağlamında IX. / XV. Asır Kahire'sinde Bilgi ve Toplum* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017), 191.

⁹ Seyyid, "Kahire", 24/ 174.

¹⁰ Seyyid, "Kahire", 24/ 175.

¹¹ Seyyid, "Kahire", 24/ 175.

“Kahire’deki ilk Hankah,¹² 569 (1173) yılında Selâhaddîn-i Eyyûbî'nin bugünkü Cemâliye caddesi üzerinde bulunan Karasungur Medresesi'nin karşısına yaptırdığı Saîdü's-suadâ Hankahı'dır.”¹³ Kaynaklarda belirtildiğine göre Ali b. Ömer el-Vânî de bu hankahda kalmıştır.¹⁴

Kahire’de eğitim kurumlarının siyaset/devlet adamları tarafından inşa edildiği ve “dört Sünnî mezhebin ihtiyacına göre vakfedildiği görülmektedir.”¹⁵ Bu Eğitim kurumlarında

“Mezhebin ileri gelen ulemâsına ayrı bir kadro tahsis edilir ve o mezhep mensuplarının kendi hukukî anlayışına göre eğitimi sağlanırdı. Böylelikle her türlü fikhî yönelime sahip kimsenin Kahire sınırları içerisinde hür bir şekilde eğitimi alması temin edilirdi... Fıkıh derslerinde durum bunu gösterirken hadis, tefsir, kelâm yahut aklî ilimlere dair verilen derslere, her mezhebe mensup kimse katılabilir ve hocanın da mezhebine bakılmazdı. Alanında yetkin olan âlimin arandığı bu eğitim sisteminde, farklı kökenlerden ve farklı mezhep birikimlerine sahip kimselerin, aynı ilim meclisinde aynı dersi görmesi, ilmî faaliyetler için büyük bir zenginlik ve çeşitlilik oluşturmaktaydı.”¹⁶

Bu dönemde Kahire’de hadis semâ’ meclisleri de bulunmaktaydı. Bu semâ’ meclisleri

“Çeşitli medrese, cami, hankah ve ribâtlarda hatta sarayda tertip edilen ilim meclislerinde dahi en fazla yoğunluğa sahip ders halkalarıydı. Hadislerin daha ziyade Buhârî ve Müslim’in Sahih’leri üzerinden semâ edildiği bu meclisler aynı zamanda ulemâ ile halkın bir araya gelmesini ve toplumun zihinsel olarak Hz. Peygamber’in sünnetine göre hayatını inşâ etmesini temin etmekteydi.”¹⁷

O dönemde Kahire’de icazetnamelerde, ders hocasının adı, okunan metnin ismi ve ilgili metnin hangi tarihte okunduğuna dair bilgiler “bulunmakla birlikte hangi medresede okunduğuna dair herhangi bir kayda rastlanmamaktadır.”¹⁸ Dolayısıyla o dönemde Kahire ve çevresinde “eğitimin hangi kurumda yapıldığı yahut hangi kurumdan bir icâzet alındığı şeklinde yürümekte, bilakis bu eğitimin hoca talebe ve metin üçgeninde bir faaliyetle devam ettiğini göstermektedir.”¹⁹ Kısacası Kahire’de “İslâm ilimlerin yüksek öğretimi, başından itibaren özellikle fıkıh ve hadis alanlarında tamamıyla özgür bir

¹² Hânkah, dervişlerin sohbet ve zikir için toplandıkları, bir süre ikamet ettikleri, bazen inzivaya çekildikleri mekânlar için kullanılan terimdir (bkz. Süleyman Uludağ, “Hankah”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* [İstanbul: TDV Yayınları, 1997], 16/42).

¹³ Seyyid, “Kahire”, 24/ 175.

¹⁴ İbnü'l-Ğâdî, *Dürretü'l-ħicâl fî esmâ'î'r-ricâl*, 3/212.

¹⁵ Kaya, *Sehâvî'nin ed-Dav'ü'l-Lâmî' Adlı Eseri Bağlamında IX. / XV. Asır Kahire'sinde Bilgi ve Toplum*, 191.

¹⁶ Kaya, *Sehâvî'nin ed-Dav'ü'l-Lâmî' Adlı Eseri Bağlamında IX. / XV. Asır Kahire'sinde Bilgi ve Toplum*, 191.

¹⁷ Kaya, *Sehâvî'nin ed-Dav'ü'l-Lâmî' Adlı Eseri Bağlamında IX. / XV. Asır Kahire'sinde Bilgi ve Toplum*, 209.

¹⁸ Kaya, *Sehâvî'nin ed-Dav'ü'l-Lâmî' Adlı Eseri Bağlamında IX. / XV. Asır Kahire'sinde Bilgi ve Toplum*, 213.

¹⁹ Kaya, *Sehâvî'nin ed-Dav'ü'l-Lâmî' Adlı Eseri Bağlamında IX. / XV. Asır Kahire'sinde Bilgi ve Toplum*, 213.

ilmî gelişim izlemiştir.²⁰

Hayatı

Tam Adı: Ali b. Ömer b. Ebî Bekr Ebu'l-Hasen Nureddîn el-Vânî el-Ahlâtî.²¹ Ayrıca Mısır'da yaşadığı için kaynaklarda el-Mısırî olarak da kaydedilmiş²² ve İbnü's-Şalâh²³ olarak da biliniyor. Ancak kitaplarda daha çok Ali b. Ömer el-Vânî olarak zikredilmiştir.

Doğumu: Kaynaklarda doğumu ile ilgili 635/1214²⁴, 636/1215²⁵, 637/1216²⁶ şeklinde üç farklı tarih kaydedilmiştir. Bunlardan en çok zikredilen ise 635'tir. Kitaplarda kaydedilen verilere göre Ebu'l-Hasen el-Vânî'nin hayatının çoğu Kahire'de geçmiştir. Ayrıca Ebu'l-Hasen, ömrünün sonlarında görme kaybı yaşamış, ancak tedavi olduktan sonra tekrar iyileşmiştir.²⁷

Vefatı: Mısır'da 18 Muharrem 727/1306 pazar günü 92 yaşında vefat etmiştir.²⁸

²⁰ Kaya, *Sehâvî'nin ed-Dav'ü'l-Lâmî' Adlı Eseri Bağlamında IX. / XV. Asır Kahire'sinde Bilgi ve Toplum*, 220.

²¹ Ebû 'Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osmân b. Kaymâz ez-Zehebî, *Zuyûlu el-İber fi haberî men gaber*, thk. Ebû Hâcer Muhammed Sa'îd Zağlûl (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1405/1985), 4/80; *el-Mu'în fi tabakâti'l-muḥaddîsîn*, thk. Hemmâm 'Abdurrahîm Sa'îd (Ürdün: Dâru'l-Furkân, 1404/1984), 236; Şalâhuddîn Ḥalîl b. Âybek eş-Şafedî, *A'yânü'l-aşr ve a'vânü'n-naşr*, thk. 'Alî Ebû Zeyd vd (Dimeşk: Dâru'l-Fikri, 1418/1998), 3/466; *el-Vâfi bi'l-vefeyât*, thk. Ahmed el-Arneûd-Türkî Mustafa (Beyrut: Dâru İhyâu't-Turâsu'l-'Arabî, 1420/2000), 21/244; Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî Muhammed b. Ahmed el-Hasenî el-Mekkî, *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâtî's-süneni ve'l-mesânîd*, thk. Muhammed Şâlih b. 'Abdilazîz el-Murâd (Mekke: Câmî'atu Ümmü'l-Ḳurâ, 1418/1997), 3/163; Ahmed b. 'Alî b. 'Abdikâdir el-'Ubeydî el-Makrîzî, *es-Sülûk li ma'rifeti duveli'l-mülûk*, thk. Muhammed 'Abdikâdir 'Aṭâ (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1418/1997), 3/103; Ebu'l-Faḍl Ahmed b. 'Alî b. Muhammed b. Ahmed b. Hacer el-'Askalânî, *ed-Dürerü'l-kâmine fi a'yânî'l-mi'eti's-şâmine* (Beyrut: Dâru'l-Ceyl, 1414/1993), 3/90; Celâlüddîn 'Abdurrahmân b. Ebî Bekr es-Süyûtî, *Ḥusnü'l-muḥâḍara fi târihi Mısır ve'l-Ḳâhire*, thk. Muhammed Ebu'l-Faḍl İbrâhîm (b.y.: y.y., 1387/1967), 1/393; Ebü'l-'Abbâs Ahmed b. Muhammed İbnü'l-Ḳâdî el-Miknâsî, *Dürretü'l-ḥicâl fi esmâ'ir-ricâl (Zeylû Vefeyâtî'l-a'yân)*, thk. Muhammed el-Ahmedî Ebu'n-Nûr (Kahire: Dâru't-Turâs, 1391/1971), 3/212.

²² Şafedî, *el-Vâfi bi'l-vefeyât*, 21/244. Şafedî, Ebu'l-Hasen'i el-Mısırî nisbesiyle zikrettikten sonra aslen Vanlı olduğunu vurgulamıştır.

²³ Şafedî, *A'yânü'l-aşr ve a'vânü'n-naşr*, 3/466; İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-kâmine fi a'yânî'l-mi'eti's-şâmine*, 3/90.

²⁴ Ebû 'Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osmân b. Kaymâz ez-Zehebî, *Târîhu'l-İslâm ve vefeyâtü'l-meşâhîr ve'l-a'lâm*, thk. Ömer 'Abdusselâm Tedmurî (Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1410-1421/1990-2000), 46/278; Şafedî, *A'yânü'l-aşr ve a'vânü'n-naşr*, 3/467; *el-Vâfi bi'l-vefeyât*, 21/244; Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâtî's-süneni ve'l-mesânîd*, 3/165.

²⁵ Makrîzî, *es-Sülûk li ma'rifeti duveli'l-mülûk*, 3/103; İbnü'l-Ḳâdî, *Dürretü'l-ḥicâl fi esmâ'ir-ricâl*, 3/212.

²⁶ İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-kâmine fi a'yânî'l-mi'eti's-şâmine*, 3/90. Muhakkik, bazı nüshalarda Ebu'l-Hasen'in doğum tarihinin 635 olarak kaydedildiğini belirtmiştir.

²⁷ Zehebî, *Zuyûlu el-İber fi haberî men gaber*, 4/80; Şafedî, *A'yânü'l-aşr ve a'vânü'n-naşr*, 3/467; *el-Vâfi bi'l-vefeyât*, 21/244; İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-kâmine fi a'yânî'l-mi'eti's-şâmine*, 3/90; Süyûtî, *Ḥusnü'l-muḥâḍara fi târihi Mısır ve'l-Ḳâhire*, 1/393.

²⁸ Zehebî, *Zuyûlu el-İber fi haberî men gaber*, 4/80; Şihâbüddîn Ahmed b. Yahya b. Faḍlillâh el-Ömerî, *Mesâlikü'l-ebşâr fi memâlikü'l-emşâr*, thk. Kâmil Selmân-Mehdî en-Necm (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2010), 27/347; Şafedî, *A'yânü'l-aşr ve a'vânü'n-naşr*, 3/467; *el-Vâfi bi'l-vefeyât*, 21/244; Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâtî's-süneni ve'l-mesânîd*, 3/165; İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-kâmine fi a'yânî'l-mi'eti's-şâmine*, 3/90.

Ailesi ile ilgili ise kaynaklarda herhangi bir bilgi yer almamaktadır.

İlmi Kişiliği

Kaynaklarda Ebu'l-Hasen el-Vânî, el-Muhaddis, el-Musnid, eş-Şeyh, es-Sâlih ve es-Sûfî gibi vasıflarla tanıtılmıştır.²⁹ Yani ilk iki özellik ile hadisçiliği; sondaki üç vasfıyla da adaleti ve takvası vurgulanmıştır. Zehebî (öl. 748/1348) de Ebu'l-Hasen'in "dindar ve iyi biri olduğunu" belirtmiştir.³⁰

Ebu'l-Hasen el-Vânî'nin çağdaşı olan Şafedî (öl. 764/1363) de onun iyi işler yapan, kendisinden hadis dinlemek isteyen kimselere kolaylık gösteren, yine kendisinden hadis alma konusunda yararlanmak isteyen kişilere imkân sağlayan biri olduğunu belirtmiştir. Ayrıca döneminde ve bölgesinde tek olduğunu ve Mısırlıların kendisinden çokça hadis rivayet ettiğini vurgulamıştır. Keza Şafedî, Ebu'l-Hasen el-Vânî'nin ölünceye dek bu hal üzere olduğunu ve karşılıksız olarak hayatın lezzetlerini terk ettiğini ifade etmiştir.³¹ Süyûtî (öl. 911/1505) de (kendi döneminde) 'âli isnadlara (sahip olma konusunda) tek olduğunu belirtmiştir.³²

Eğitimi

Kaynaklarda, Ebu'l-Hasen'in küçük yaşlarda ilk eğitimini nasıl ve kimlerden aldığına dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak bazı kaynaklarda Ebû 'Alî el-Bekrî'nin (öl. 656/1257) topladığı/derlediği *Müsnedu Ebî Hanîfe* adlı eseri hicri 647'de Ali b. Ömer el-Vânî'nin Ebû 'Alî el-Bekrî'den aldığı belirtilmiştir.³³ Bu bilgilere göre Ebu'l-Hasen, daha on iki on üç yaşlarında iken Bekrî'nin hadis meclisine katıldığı anlaşılmaktadır. Bunun yanında Kahire'de ders verdiği ve Kahire'de Silefî'nin (öl. 576/1180) öğrencilerinden hadisleri semâ' yoluyla en son nakleden kişi olduğu kaynaklarda belirtilmiştir.³⁴ Hatta İbn Hacer (öl. 852/1449), Ebu'l-Hasen el-Vânî'nin kendi döneminde es-Silefî'nin hadislerini semâ' yoluyla rivayet eden tek kişi olduğunu ifade etmiştir.³⁵ Ayrıca kitaplarda Mısırlıların kendisinden çokça hadis aldıkları kaydedilmiştir.³⁶

Hocaları

Bu başlık altında hadis tahammül metotlarından biri olan semâ' yoluyla Ebu'l-Hasen el-Vânî'nin kendilerinden hadis aldığı ve kaynaklarda zikredilen diğer hocalarına temas edilecektir.

1. Ebû Muhammed 'Abdulvahhâb b. Revâc (öl. 648/1250):³⁷ Ebu'l-Hasen el-Vânî, *el-Erbe'îne's-şakafiyye*³⁸ ve "*Mecliseyi's-Sülemî ve Bâlûyeh*"³⁹ adlı eserleri bu

²⁹ Zehebî, *Zuyûlu el-İber fi haberî men gaber*, 4/80; Şafedî, *A'yânü'l-âşr ve a'vânü'n-naşr*, 3/466; *el-Vâfi bi'l-vefeyât*, 21/244; İbnü'l-Kâdi, *Dürretü'l-hicâl fi esmâ'i'ricâl*, 3/212.

³⁰ Zehebî, *Zuyûlu el-İber fi haberî men gaber*, 4/80.

³¹ Şafedî, *A'yânü'l-âşr ve a'vânü'n-naşr*, 3/467.

³² Süyûtî, *Husnü'l-muhâdara fi târîhi Mısr ve'l-Kâhire*, 1/393.

³³ Ebu'l-Faql Ahmed b. 'Alî b. Muhammed b. Ahmed b. Hacer el-'Askâlânî, *el-Mu'cemu'l-mufehres*, thk. Muhammed Şekûr Maḥmûd el-Hâcî el-Meyâdinî (Beyrut: Muessesetü'r-Risâle, 1418/1998), 272.

³⁴ Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâti's-süneni ve'l-mesânîd*, 3/164.

³⁵ İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-kâmine fi a'yânü'l-mi'eti's-şâmine*, 3/90.

³⁶ Şafedî, *el-Vâfi bi'l-vefeyât*, 21/244; *A'yânü'l-âşr ve a'vânü'n-naşr*, 3/467.

³⁷ İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-kâmine fi a'yânü'l-mi'eti's-şâmine*, 3/90; Süyûtî, *Husnü'l-muhâdara fi târîhi Mısr ve'l-Kâhire*, 1/393.

³⁸ Şafedî, *A'yânü'l-âşr ve a'vânü'n-naşr*, 3/466; *el-Vâfi bi'l-vefeyât*, 21/244; Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâti's-süneni ve'l-mesânîd*, 3/163.

hocasından işitmiştir.

2. Ebu'l-Kâsım 'Abdurrahmân b. Mekkî b. 'Abdirrahmân et-Trâblusî (öl. 651/1253)⁴⁰: Ebu'l-Hasen el-Vânî, Silefî'nin torunu olan Ebu'l- Kâsım'dan "*el-Erba'îne'l-Buldâniyye*"⁴¹, "*Cüz'ü Süfyân b. 'Uyeyne*", Mehâmilî'nin *el-Emâlî*'si⁴² ve *eş-Şekafiyât* (onuncu cüz'ü)⁴³ adlı eserleri işitmiştir. Yine bu hocasından *Hadîsu Ebû Bekr eş-Şâşî*⁴⁴ ve *Fevâidu Ebu'l-Faḍl b. Ṭâhir*⁴⁵ cüzlerini almıştır.
3. Ebû 'Abdillâh Muḥammed b. el-Emîr Ḥaş Bek (öl. 653/1255):⁴⁶ Ebu'l-Hasen el-Vânî, bu hocasından Za'ferânî'nin *Müsnedü Şuheyb* adlı eserini işitmiştir.⁴⁷ Zehebî'nin eserinde Ebu'l-Hasen el-Vânî'nin *Müsnedü Şuheyb* adlı eseri, Muḥammed b. el-Emîr Ḥaş Bek'ten hicri 718'de rivayet ettiği kaydedilmiştir.⁴⁸ Ancak Zehebî'nin Muḥammed b. el-Emîr Ḥaş Bek'i hicri 653'te vefat edenler arasında zikretmesi⁴⁹ sebebiyle hicri 718 tarihinin yanlış olduğu anlaşılmaktadır.
4. Ebû Muḥammed 'Abdullâh b. Muḥammed el-Bâzirâ'î (öl. 655/1256): Ebu'l-Hasen el-Vânî, bu hocasının hadislerinden bir kısmını bizzat kendisinden almıştır.⁵⁰
5. Şerefuddîn Muḥammed b. 'Abdillâh b. Muḥammed İbn Ebî Faḍl el-Mursî (öl. 655/1256):⁵¹ Ali b. Ömer el-Vânî, Müslim'in *Sahîh*'ini bu hocasından semâ' yoluyla almıştır.⁵²

³⁹ Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâtî's-süneni ve'l-mesânîd*, 3/163.

⁴⁰ Zehebî, Ebû 'Abdillâh Muḥammed b. Aḥmed b. Osmân b. Kaymâz ez-Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübela*, thk. Şu'ayb Arna'ût - Beşşâr 'Avvâd Ma'rûf ve diğeri (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1402-1409/1982-1988), 23/279; Zehebî, *Târîh*, 48/98; İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-kâmine fi a'yânî'l-mi'eti's-şâmine*, 3/90; Süyûtî, *Husnü'l-muḥâḍara fi târihi Mısr ve'l-Kâhire*, 1/393; İbnü'l-Kâdî, *Dürretü'l-ḥicâl fi esmâ'i'r-ricâl*, 3/212.

⁴¹ Şafedî, *A'yânü'l-aşr ve a'vânü'n-naşr*, 3/466; Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâtî's-süneni ve'l-mesânîd*, 3/163. Şafedî, eserin adını "*el-Erbe'îne's-Silefî*" olarak kaydetmiştir. "Silefî, bu eserinde ilmî seyahatleri sırasında derlediği hadislerden beldelere göre bir seçme yapmış ve kırk ayrı yerdeki kırk hocadan alınan kırk hadisi bir eserde toplayıp rivayet etme geleneğini başlatmıştır." Bkz. Mehmet Efendioğlu, "*Silefî*", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 37/199.

⁴² Şafedî, *A'yânü'l-aşr ve a'vânü'n-naşr*, 3/466-467; *el-Vâfi bi'l-vefeyât*, 21/244; Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâtî's-süneni ve'l-mesânîd*, 3/163. Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî'nin kitabında Ebu'l-Hasen el-Vânî, Mehâmilî'nin *el-Emâlî* adlı eserinin yedinci cüz'ünü işittiği şekilde kaydedilmiştir.

⁴³ Şafedî, *A'yânü'l-aşr ve a'vânü'n-naşr*, 3/467; Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâtî's-süneni ve'l-mesânîd*, 3/163.

⁴⁴ İbn Hacer, *el-Mu'cemu'l-mufehres*, 304.

⁴⁵ İbn Hacer, *el-Mu'cemu'l-mufehres*, 314.

⁴⁶ Zehebî, *Târîh*, 48/152; İbnü'l-Kâdî, *Dürretü'l-ḥicâl fi esmâ'i'r-ricâl*, 3/213.

⁴⁷ Zehebî, *Târîh*, 48/152; Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâtî's-süneni ve'l-mesânîd*, 3/164.

⁴⁸ Zehebî, *Târîh*, 48/152.

⁴⁹ Zehebî, *Târîh*, 48/142.

⁵⁰ Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâtî's-süneni ve'l-mesânîd*, 3/164. Hayatı ile ilgili detaylı bilgi için bk. Zehebî, *Siyer*, 23/332-334.

⁵¹ İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-kâmine fi a'yânî'l-mi'eti's-şâmine*, 3/90; Süyûtî, *Husnü'l-muḥâḍara fi târihi Mısr ve'l-Kâhire*, 1/393.

⁵² Şafedî, *A'yânü'l-aşr ve a'vânü'n-naşr*, 3/467; *el-Vâfi bi'l-vefeyât*, 21/244; Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâtî's-süneni ve'l-mesânîd*, 3/163.

6. Ebû Muhammed 'Abdul'azîm b. 'Abdil'kavî el-Munzirî (öl. 656/1258): Ebu'l-Hasen el-Vânî, kendisinden *Cüz'ü (Muhammed b. 'Abdillâh) el-Enşârî* adlı eseri⁵³ ile onun *Emâill'* sini⁵⁴ işitmiştir.
7. Şadruddîn Ebû 'Alî Hasan b. Muhammed el-Bekrî (öl. 656/1258): Ebu'l-Hasen el-Vânî, Müslim'in *Sahîh'* ini bu hocasından da semâ' yoluyla almıştır.⁵⁵ Ebû 'Alî el-Bekrî'nin topladığı/derlediği *Müsnedu Ebî Hanîfe* adlı eseri hicri 647'de doğrudan kendisinden almıştır.⁵⁶ Bu bilgilere göre daha on iki on üç yaşlarında iken Bekrî'nin hadis meclisine katıldığı anlaşılmaktadır.
8. Yahyâ b. 'Alî Ebu'l-Huseyn el-Kureşî el-'Atţâr (öl. 662/1264)⁵⁷: Ebu'l-Hasen el-Vânî, Nesâî'nin (öl. 303/915) *Kitâbu'l-Cumu'a* adlı eserini bu hocasından işitmiştir.⁵⁸
9. Ebu'l-Faḍl Muhammed b. Muhammed b. Muhammed el-Bekrî (öl. 665/1266): Ebu'l-Hasen el-Vânî, Hibetu'r-Râhmân b. 'Abdilvâhid et-Tusterî'nin (öl. ?) *el-Erba'în* adlı eserini bu hocasından işitmiştir.⁵⁹ Ebu'l-Faḍl, Şadruddîn Ebû 'Alî Hasan b. Muhammed el-Bekrî'nin kardeşidir.
10. Ebû 'Abdillâh Muhammed b. 'Abdillâh el-Mûbînî (öl. ?).⁶⁰
11. Ebu'l-Ferec 'Abdullaḥîf b. 'Abdi'l-Mun'im el-Ḥarrânî (öl. ?).⁶¹
12. Ebu'l-Hasen Muhammed b. Eceb b. Ebî 'Abdillâh en-Ni'âl el-Bağdâdî (öl. ?)⁶²:
13. Yûnus b. Maḥmûd eş-Şâvî (öl. ?).⁶³
14. Yûsuf es-Sâvî (öl. ?).⁶⁴ Bir kaynakta ise adı, Ebû Yûsuf Ya'kûb b. Yûsuf b. Muhammed eş-Şâvî olarak kaydedilmiştir.⁶⁵

Talebeleri

Ali b. Ömer el-Vânî, uzun ömürlü olduğu için 'âli isnadlı rivayetlere sahip olmuştur. Bu nedenle kadın-erkek, büyük-küçük halkın her kesiminden pek çok kişi kendisinden 'âli isnadlı haberleri almak için onun hadis meclisine iştirak etmiştir. Ebu'l-Hasen el-Vânî'den el-Birzâlî, el-Kuṭbu'l-Ḥalebî, Ebu'l-Feth İbn Seyyidi'n-Nâs ve el-Cemâl İbrâhîm b. Muhammed el-Emyûṭî gibi (hadis) hafızı olan (muhaddisler) hadis işitmişlerdir.⁶⁶ Ayrıca İbn Hacer, Ebu'l-Hasen'in birçok talebesinden semâ' ve kırâat metoduyla 30'den fazla eser okuduğu/aldığı tespit edilmiştir. Burada

⁵³ Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâtî's-süneni ve'l-mesânîd*, 3/163.

⁵⁴ İbn Hacer, *el-Mu'cemu'l-mufehres*, 367.

⁵⁵ Şafedî, *A'yânü'l-aşr ve a'vânü'n-naşr*, 3/467; *el-Vâfi bi'l-vefeyât*, 21/244; Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâtî's-süneni ve'l-mesânîd*, 3/163.

⁵⁶ İbn Hacer, *el-Mu'cemu'l-mufehres*, 272.

⁵⁷ İbnü'l-Kâdî, *Dürretü'l-ḥicâl fî esmâ'ir-ricâl*, 3/212.

⁵⁸ Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâtî's-süneni ve'l-mesânîd*, 3/163.

⁵⁹ Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâtî's-süneni ve'l-mesânîd*, 3/164.

⁶⁰ Tâcuddîn Ebu'n-Naşr 'Abdulvahhâb b. 'Alî b. Abdilkâfi es-Sübkî, *Tabakâtu's-Şâfi'yyeti'l-kübrâ*, thk. Muhammed Maḥmûd et-Ṭanâhî-'Adulfettâh Muhammed (b.y.: Dâru İhyâu Kutubi'l-'Arabiyye, ts.), 5/207.

⁶¹ Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâtî's-süneni ve'l-mesânîd*, 3/164.

⁶² İbnü'l-Kâdî, *Dürretü'l-ḥicâl fî esmâ'ir-ricâl*, 3/212.

⁶³ Maḥrîzî, *es-Sülûk li ma'rifeti duveli'l-mülûk*, 3/103.

⁶⁴ Şafedî, *A'yânü'l-aşr ve a'vânü'n-naşr*, 3/467; Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâtî's-süneni ve'l-mesânîd*, 3/163.

⁶⁵ İbnü'l-Kâdî, *Dürretü'l-ḥicâl fî esmâ'ir-ricâl*, 3/212. Bu hocası ile Yûnus b. Maḥmûd eş-Şâvî adındaki hocası aynı kişiler olabilir.

⁶⁶ Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâtî's-süneni ve'l-mesânîd*, 3/164.

bunlardan bir kısmına ve diğer talebelerine değinilecektir.

1. İsmâ'îl b. İbrâhîm eş-Şâri'î (öl. 731/1331): İsmâ'îl, 27 yaşında daha genç iken vefat etmiştir. Zehebî, İsmâ'îl'in "akıllı, kavrayışı iyi olan ve kendisinden okuduğunu (işittiğini)" belirtmiştir.⁶⁷
2. Ebu'l-Feth İbn Seyyidu'n-Nâs el-Ya'merî (öl. 734/1334).⁶⁸
3. Şihâbuddîn Ebu'l-'Abbâs Aḥmed b. Muḥammed b. İbrâhîm b. İbrâhîm el-Ezra'î (öl. 741/1341): Kahire'de Ebu'l-Ḥasen el-Vânî'den hadis işitmiştir.⁶⁹
4. Muḥammed b. 'Abdullatîf b. Yahya Ebu'l-Feth el-Ḥazracî es-Sübkî (öl. 744/1344):⁷⁰ Hicri 705'te⁷¹ doğan bu talebesi daha kırk yaşına varmadan vefat etmiştir. Tâcuddîn es-Sübkî, kiraât metoduyla (kendisinin okumasıyla) Ebu'l-Ḥasen el-Vânî kanalıyla gelen "*Cüz'ü Süfyân b. 'Uyeyne*" adlı eseri Ebu'l-Feth el-Ḥazracî'den almıştır.⁷²
5. Şihâbuddîn Ebu'l-Ferec 'Abdullatîf b. 'Abdil'azîz el-Ḥarrânî (öl. 744/1344): İbnü'l-Mureḥḥil olarak tanınmaktadır.⁷³
6. Ebu'l-Ḥasen 'Alî b. 'Abdillâh b. Ebi'l-Ḥasen b. Ebî Bekr el-Erdebîlî et-Tebrîzî (öl. 746/1345).⁷⁴
7. Muḥammed b. Câbir b. Muḥammed b. Kâsım b. Muḥammed b. Aḥmed el-Ḳaysî el-Vâdî Âşî el-Endülüsî et-Tûnusî (öl. 749/1348): Hicri 673'te Tunus'da doğmuştur.⁷⁵
8. 'Abdullâh b. Muḥammed b. Aḥmed b. Ḥalef el-Enşârî el-Ḥazrecî (öl. 765/1395). Kahire'de Ebu'l-Ḥasen el-Vânî'den hadis işitmiştir.⁷⁶
9. 'Abdullâh b. 'Alî b. 'Osmân b. İbrâhîm el-Mârdînî (öl. 769/1368): İbn Türkmânî olarak bilinmektedir ve hicri 719'da doğmuştur.⁷⁷ Ebu'l-Ḥasen el-Vânî'nin vefatı ise 727'dir. Bu bilgilere göre İbn Türkmânî, daha 8 yaşında iken kendisinden hadis almıştır.
10. Aḥmed b. 'Alî b. Abdilkâfi b. 'Alî b. Temâm b. Yûsuf Ebu Ḥâmid el-Ḥazrecî es-Sübkî (öl. 773/1372).⁷⁸ Kaynaklarda belirtildiğine göre Ebu Ḥâmid es-Sübkî,

⁶⁷ İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-kâmine fi a'yânî'l-mi'eti's-şâmine*, 1/364.

⁶⁸ Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâtî's-süneni ve'l-mesânîd*, 3/164.

⁶⁹ İbn Râfi', *el-Vefeyât*, 1/376-377.

⁷⁰ Şafedî, *A'yânü'l-aşr ve a'vânü'n-naşr*, 4/519-520; *el-Vâfi bi'l-vefeyât*, 3/233-236; Tâcuddîn Ebu'n-Naşr 'Abdulvahhâb b. 'Alî b. Abdilkâfi es-Sübkî, *Mu'cemu's-şuyûḥ*, thk. Beşşâr 'Avvâd Ma'rûf vd. (Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 2004), 407; *Tabakâtu's-Şâfi'yyeti'l-kübrâ*, 5/207.

⁷¹ Şafedî, *el-Vâfi bi'l-vefeyât*, 3/233; Sübkî, *Mu'cemu's-şuyûḥ*, 409.

⁷² Sübkî, *Mu'cemu's-şuyûḥ*, 408-409.

⁷³ İbn Râfi', *el-Vefeyât*, 1/446-447.

⁷⁴ İbn Râfi', *el-Vefeyât*, 2/16-17; Şafedî, *A'yânü'l-aşr ve a'vânü'n-naşr*, 3/409.

⁷⁵ İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-kâmine fi a'yânî'l-mi'eti's-şâmine*, 3/413.

⁷⁶ Sübkî, *Mu'cemu's-şuyûḥ*, 206.

⁷⁷ İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-kâmine fi a'yânî'l-mi'eti's-şâmine*, 2/276; Zeynuddîn 'Abdulbâsiṭ b. Ḥalîl İbnu Şâhîn, *Neylu'l-emel fi zeyli'd-Duvel*, thk. 'Ömer 'Abdusselâm Tedmurî (Beyrut: el-Mektebetu'l-Aşriyye, 1422/2002), 1/411. Zeynuddîn 'Abdulbâsiṭ'in eserinde doğumu hicri 713 olarak kaydedilmiştir.

⁷⁸ Sübkî, *Mu'cemu's-şuyûḥ*, 102; Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, *el-'Ikdu's-şemîn fi târiḥi'l-beledi'l-emîn*, 3/383. Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, Ebu Ḥâmid el-Ḥazrecî'nin adını Temâm olarak kaydetmiş ve kendisine Aḥmed de denildiğini belirtmiştir.

719/1319'da doğmuştur.⁷⁹ Buna göre Ebu Hâmid es-Sübkî daha dokuz yaşına gelmeden Ebu'l-Hasen el-Vânî'den hadis almıştır.

11. Muḥammed b. Aḥmed b. Muḥammed b. Aḥmed b. Ḥâtim el-Enşârî el-Mısrî Taḳıyuddîn Ebu'l-Feth (öl. 793/1391): İbn Ḥâtim olarak bilinmektedir. Hicri 718'de doğan İbn Ḥâtim, Müslim'in *Sahîh*'inin bir kısmını ve Silefî'nin "*el-Erbe'îne'l-Buldâniyye*" adlı eserini Ebu'l-Hasen el-Vânî'den işitmiştir.⁸⁰
12. Muḥammed b. 'Alî b. Ömer b. Ḥâlîd el-Maḥzûmî (öl. 789/1386): İbnü'l-Ḥaşşâb el-Mısrî olarak bilinmektedir ve hicri 710'da doğmuştur.⁸¹ Silefî'nin *el-Buldâniyye* ve Za'ferânî'nin *Müsnedü Şuheyb* adlı eserlerini Ebu'l-Hasen el-Vânî'den işitmiştir.⁸²
13. Cemâluddîn Ebû İshâk İbrâhîm b. Muḥammed b. 'Abdurrahîm b. İbrâhîm b. Yaḥyâ el-Emyûṭî el-Mısrî (öl. 790/1388): Emyûṭî olarak bilinmektedir ve hicri 715'te Kahire'de doğmuştur.⁸³ Müslim'in *Sahîh*'ini ve Silefî'nin *el-Buldâniyye* adlı eserini Ebu'l-Hasen Ali b. Ömer el-Vânî'den işitmiştir.⁸⁴
14. Aḥmed b. Eyyüb b. İbrâhîm Şihâbuddîn el-Ḳarâfî (öl. 794/1392): Kahire'de hadisleri isnadla nakledenlerden birisidir.⁸⁵
15. Ebû 'Alî Muḥammed b. Aḥmed b. 'Alî b. 'Abdul'azîz el-Fâdıfî el-Mehdevî (öl. 797/1395): Ebû 'Alî el-Mehdevî, İbnu'l-Muṭarriz olarak bilinmektedir ve hicri 710'da Kahire'de doğmuştur.⁸⁶ Ebû 'Alî el-Mehdevî, İbn Ḥacer'in hocasıdır (öl. 852/1449). İbn Ḥacer, Beyhaḳî'nin *el-Erbe'înu's-şuḡrâ* adlı eserini Ebû 'Alî el-Mehdevî'den, o da Ebu'l-Hasen el-Vânî'den almıştır.⁸⁷ Keza İbn Ḥacer, Ebu'l-Hasen el-Vânî kanalıyla gelen hadislerinin bir kısmını bu hocasından semâ' yolu ile almıştır. Bunlardan biri *Fevâ'idu Ḥamd İbn 'Abdillâh b. Ḥinne* adlı eserin bir, iki ve üçüncü cüzleridir.⁸⁸ Yine İbn Ḥacer, *Kitâbu Tesmiyetu men reve'l-Muvaṭṭa'e 'an Mâlik* adlı eseri Ebû 'Alî el-Fâdıfî'den, o da Ebu'l-Hasen el-Vânî'den almıştır.⁸⁹ Ayrıca Seḥâvî'nin (öl. 902/1497) Muḥammed b. Aḥmed b. Muḥammed (öl. ?) adındaki hocası Mısır'da Ebû 'Alî el-Mehdevî'den Ebu'l-Hasen el-Vânî kanalıyla bir hadis nakletmiştir. Seḥâvî, söz konusu rivâyeti bu tarik ile aldığı için 'âlî bir isnada sahip olduğunu vurgulamıştır.⁹⁰
16. Tâcuddîn Ebû Muḥammed 'Abdulvâhid b. Zî'n-Nûn b. Abdilgaffâr b. Musâ eş-

⁷⁹ Sübkî, *Mu'cemu's-şuyûḥ*, 104; Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, *el-'İkdu's-şemîn fi târîhi'l-beledi'l-emîn*, 3/383.

⁸⁰ Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâti's-süneni ve'l-mesânîd*, 1/127-128.

⁸¹ Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâti's-süneni ve'l-mesânîd*, 1/311-312; İbn Ḥacer, *ed-Dürerü'l-kâmine fi a'yânî'l-mi'eti's-şâmine*, 4/78.

⁸² Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâti's-süneni ve'l-mesânîd*, 1/311-312.

⁸³ Muḥammed b. Aḥmed el-Ḥasenî Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî el-Mekkî, *el-'İkdu's-şemîn fi târîhi'l-beledi'l-emîn*, thk. Fuât Seyyid vd. (Beyrut: Muessesetü'r-Risâle, 1406/1986), 3/258; *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâti's-süneni ve'l-mesânîd*, 2/254-256.

⁸⁴ Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, *el-'İkdu's-şemîn fi târîhi'l-beledi'l-emîn*, 3/258; *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâti's-süneni ve'l-mesânîd*, 2/255.

⁸⁵ İbn Ḥacer, *ed-Dürerü'l-kâmine fi a'yânî'l-mi'eti's-şâmine*, 1/108-109.

⁸⁶ Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâti's-süneni ve'l-mesânîd*, 1/95-97.

⁸⁷ İbn Ḥacer, *el-Mu'cemu'l-mufehres*, 213.

⁸⁸ İbn Ḥacer, *el-Mu'cemu'l-mufehres*, 269.

⁸⁹ İbn Ḥacer, *el-Mu'cemu'l-mufehres*, 399.

⁹⁰ Şemsuddîn Muḥammed b. 'Abderrâhmân es-Seḥâvî, *el-Buldâniyât*, thk. Ḥusâm b. Muḥammed el-Ḳaṭṭân (Riyad: Dâru'l-Aṭâ'i, 1422/2001), 235-236.

Şuredî el-Mısrî (öl. 797/1395).⁹¹ Tâcuddîn Ebû Muhammed, hicri 710'larda doğmuştur.⁹² Müslim'in *Sahîh*'ini ve *Cüz'ü Süfyân b. 'Uyeyne* adlı eseri Ali b. Ömer el-Vânî'den işitmiştir.⁹³ Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, eserinde Şuredî'nin Müslim'in *Sahîh*'ini Ebu'l-Hasen el-Vânî'den hicri 725'te (Mısır'a bağlı) Fevt denilen yerde işittiğini kaydetmiştir.⁹⁴ İbn Hacer de Ebû Muhammed eş-Şuredî'nin Ebu'l-Hasen el-Vânî vasıtasıyla aldığı *Cüz'ü Süfyân b. 'Uyeyne* adlı eserinin tümü ile Müslim'in *Sahîh*'inin bir kısmını bu hocasından işitmiştir.⁹⁵ Ayrıca Seḥâvî'nin Ebu't-Ṭayyib b. Muhammed el-'Askalânî (öl. ?) adındaki hocası Kahire'de 'Abdulvâhid eş-Şuredî'den Ebu'l-Hasen el-Vânî kanalıyla bir hadis nakletmiştir. Seḥâvî, söz konusu rivâyeti bu tarik ile aldığı için 'âlî bir isnada sahip olduğunu vurgulamıştır.⁹⁶

- 17.** 'Abdurrahmân b. Aḥmed b. Mübârek b. Türkî Ebu'l- Ferec el-Ğazzî el-Kâhirî (öl. 799/1397): İbn Şeyḥe olarak bilinmektedir ve hicri 715'lerde doğmuştur.⁹⁷ İbn Hacer, Aḥmed b. Muhammed el-Mısrî'nin *Fedâilu's-şahâbe* adlı eserinin yedinci cüz'ünü Ebu'l- Ferec el-Ğazzî'den, o da Ebu'l-Hasen el-Vânî'den almıştır.⁹⁸ Keza İbn Hacer, Zekî el-Munzirî'nin *el-Mu'cemü'l-mütercim* adlı eserinin birinci cüz'ünden dördüncü cüz'ünün sonlarına kadar Ebu'l- Ferec el-Ğazzî'den, Ebu'l- Ferec ise ikinci cüz'ünden dördüncü cüz'ünün sonlarına kadar Ebu'l-Hasen el-Vânî'den almıştır.⁹⁹ Yine İbn Hacer, *Fevâ'idü'l-'İyâdî* adlı cüz'ü Ebu'l- Ferec el-Ğazzî'den, o da Ebu'l-Hasen el-Vânî'den almıştır.¹⁰⁰ Bunların yanında İbn Hacer, *'Avâli el-Bâderâ'i* adlı eseri Ebu'l- Ferec el-Ğazzî'den, o da Ebu'l-Hasen el-Vânî'den almıştır.¹⁰¹
- 18.** Ummu İsâ Meryem bint Aḥmed b. Aḥmed b. Muhammed b. İbrahim el-Ezra'î el-Esediyye (öl. 805/1402).¹⁰² Kaynaklarda belirtildiğine göre Meryem hicri 719'da doğmuştur. Ebu'l-Hasen el-Vânî ise 727'de vefat etmiştir. Buna göre Meryem, daha sekiz yaşlarında iken 'Alî b. Ömer'den semâ' yoluyla hadis almıştır. İbn Hacer, Ṭaberânî'nin *Mekârimu'l-ahlâk* adlı eserinin birinci cüz'ünü "kırâât" metoduyla Meryem'den, o da semâ' veya icâze metoduyla Ebu'l-Hasen

⁹¹ Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâtî's-süneni ve'l-mesânîd*, 3/89; İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-kâmine fi a'yânî'l-mi'eti's-sâmine*, 2/421; 3/90.

⁹² Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâtî's-süneni ve'l-mesânîd*, 3/90; İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-kâmine fi a'yânî'l-mi'eti's-sâmine*, 2/421. Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî'nin eserinde hicri 707'de doğduğu kaydedilmiştir.

⁹³ Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâtî's-süneni ve'l-mesânîd*, 3/90; Ebu'l-Faḍl Aḥmed b. 'Alî b. Muhammed b. Aḥmed b. Hacer el-'Askalânî, *el-Emâli'l-muṭlaka*, thk. Ḥamdî b. 'Abdilmecîd b. İsmâ'il es-Selefi (Beyrut: el-Mektebetu'l-İslâmî, 1416/1995), 111; İbn Hacer, *İnbâu'l-ğumr bi ebnâi'l-umr*, thk. Ḥasen Ḥabeşî (Kahire: Lecnetu İḥyâi't-Turâsî'l-İslâmî, 1418/1998), 1/500.

⁹⁴ Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâtî's-süneni ve'l-mesânîd*, 3/90.

⁹⁵ İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-kâmine fi a'yânî'l-mi'eti's-sâmine*, 2/421.

⁹⁶ Seḥâvî, *el-Buldâniyât*, 235-236.

⁹⁷ İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-kâmine fi a'yânî'l-mi'eti's-sâmine*, 2/324.

⁹⁸ İbn Hacer, *el-Mu'cemu'l-mufehres*, 121.

⁹⁹ İbn Hacer, *el-Mu'cemu'l-mufehres*, 193-194.

¹⁰⁰ İbn Hacer, *el-Mu'cemu'l-mufehres*, 237.

¹⁰¹ İbn Hacer, *el-Mu'cemu'l-mufehres*, 237-238.

¹⁰² İbn Hacer, *İnbâu'l-ğumr bi ebnâi'l-umr*, 2/254.

el-Vânî'den almıştır.¹⁰³ Keza İbn Hacer, Za'ferânî'nin *Musnedu Şuheyb b. Sinân* adlı eserini "kıraât" metoduyla Meryem'den, o da semâ' veya icâze metoduyla Ebu'l-Hasen el-Vânî'den almıştır.¹⁰⁴ Yine İbn Hacer, Beyhakî'nin *el-Erbe'înu's-şuğrâ*¹⁰⁵, Şekafî'nin *Kitâbu'l-Erbe'în*¹⁰⁶ ve Silefî'nin "*el-Erbe'înu'l-Buldâniyye*"¹⁰⁷ adlı eserlerini Meryem'den, o da Ebu'l-Hasen el-Vânî'den almıştır. İbn Hacer, Kahire'de içinde es-Sülemî ve İbn Bâleveyh *Meclisi* bulunan cüz'ü "kıraât" metoduyla Meryem'den, o da Ebu'l-Hasen el-Vânî'den almıştır.¹⁰⁸ Ayrıca İbn Hacer, Meryem'den *Cüz'ü Mansûr b. 'Ammâr* adlı eseri almıştır. Meryem bu eseri Ebu'l-Hasen el-Vânî'den o da 'Abdurrahmân b. Mekkî'den işitmiştir.¹⁰⁹

19. Aḥmed b. Muḥammed b. Nebîl (öl. ?): Süyûṭî, Ümmü Faḍl bint Muḥammed el-Maḳdisî (öl. ?) adındaki hocasından, o da Aḥmed b. Muḥammed b. Nebîl'den, Ebu'l-Hasen el-Vânî kanalıyla bir hadis nakletmiştir.¹¹⁰

Yukarıda da değinildiği üzere kendi dönemlerinin en önemli muhaddisleri olan İbn Hacer, Seḥâvî ve Süyûṭî gibi alimler, Ebu'l-Hasen el-Vânî'nin kanalıyla gelen hadisleri ve eserleri bir kısmının semâ' bir kısmının ise "kıraât" yoluyla olmak üzere almışlardır.

Eserleri

İbn Hacer, *Meşîḥatu Ebi'l-Hasen 'Alî b. Ömer el-Vânî* adlı eseri Ebû 'Alî Muḥammed b. Aḥmed b. 'Alî b. 'Abdul'azîz el-Mehdevî'ye okuduğunu Mehdevî'nin ise Ali b. Ömer el-Vânî'den işittiğini belirtmiştir.¹¹¹ Bu kitapta, isminden de anlaşıldığı üzere Ebu'l-Hasen el-Vânî'nin hocaları ele alınmıştır. Kaynaklarda ve internet ortamında yapılan taramalarda böyle bir çalışma tespit edilememiştir. Ancak Mısır'daki yazma eserler içinde olma ihtimali vardır. Bunun dışında kendisine nispet edilen herhangi bir esere ulaşılamamıştır.

Seyahat Ettiği Yerler: Kaynaklarda Ebu'l-Hasen el-Vânî'nin Mısır- Kahire dışında gittiği herhangi bir yer tespit edilememiştir. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi Ebu't-Tayyib el-Fâsî'nin eserinde Şuredî'nin Müslim'in *Sahîh*'ini Ebu'l-Hasen el-Vânî'den hicri 725'te (Mısır'a bağlı) Fevt denilen yerde işittiği kaydedilmiştir.¹¹²

Sonuç

Ali b. Ömer el-Vânî 635-727/1214-1306 yılları arasında Kahire'de büyüüp yetişmiştir. Kaynaklarda takva sahibi, hadis müsnidi ve muhaddis gibi vasıflarla tanıtılmıştır. Ebu'l-Hasen el-Vânî daha küçük yaşlarda hadis meclislerine iştirak etmiştir. Semâ', kıraât ve icâzet metotlarıyla hocalarından hadis kitaplarını almıştır. Talebelerine de bu yöntemlerle aktarmıştır. Ayrıca uzun ömürlü olduğu için 'âlî isnadlı rivayetlere sahip olmuştur. Bundan dolayı büyük küçük, kadın erkek

¹⁰³ İbn Hacer, *el-Mu'cemu'l-mufehres*, 85.

¹⁰⁴ İbn Hacer, *el-Mu'cemu'l-mufehres*, 145.

¹⁰⁵ İbn Hacer, *el-Mu'cemu'l-mufehres*, 213.

¹⁰⁶ İbn Hacer, *el-Mu'cemu'l-mufehres*, 214.

¹⁰⁷ Şafedî, *el-Vâfi bi'l-vefeyât*, 21/244; İbn Hacer, *el-Mu'cemu'l-mufehres*, 215.

¹⁰⁸ İbn Hacer, *el-Mu'cemu'l-mufehres*, 299.

¹⁰⁹ İbn Hacer, *el-Mu'cemu'l-mufehres*, 367.

¹¹⁰ Celâlüddîn 'Abdurrahmân b. Ebî Bekr es-Süyûṭî, *el-Fânîdu fî ḥelâveti'l-esânîd*, thk. Remziye Sa'duddîn Dimeşkiyye (Beyrut: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1420/1999), 57-58.

¹¹¹ İbn Hacer, *el-Mu'cemu'l-mufehres*, 207.

¹¹² Ebu't-Tayyib el-Fâsî, *Zeylu't-takîd li ma'rifeti ruvâti's-süneni ve'l-mesânîd*, 3/90.

her kesimden birçok kişi kendisinden semâ' yoluyla hadis almak için ders halkalarına katılmıştır. Nitekim İbn Hacer onun öğrencilerinden 'âlî isnada sahip oldukları için 30'dan fazla eseri semâ' ve kırâat metotlarıyla almıştır. Yine Sehâvî ve Süyûtî gibi muhaddisler de Ebu'l-Hasen el-Vânî'nin talebelerinin talebelerinden 'âlî isnada sahip diye hadis nakletmişlerdir.

Ali b. Ömer el-Vânî'nin ailesi ve gittiği yerler hakkında ise kaynaklarda herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Kaynaklar

- Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, Muḥammed b. Aḥmed el-Ḥasenî el-Mekkî. *Zeylu't-takyîd li ma'rifeti ruvâti's-süneni ve'l-mesânîd*. Thk. Muḥammed Şâlih b. 'Abdilazîz el-Murâd. 3 Cilt. Mekke: Câmî'atu Ümmü'l-Kurâ, 1418/1997.
- Ebu't-Ṭayyib el-Fâsî, Muḥammed b. Aḥmed el-Ḥasenî el-Mekkî. *el-'Ikdu's-şemîn fi târîhi'l-beledi'l-emîn*. Thk. Fuât Seyyid- Muḥammed Ḥâmid. 8 Cilt. Beyrut: Muessesetü'r-Risâle, 1406/1986.
- Efendioğlu, Mehmet. "Silefî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 37/198-200. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- İbn Faḍlullâh el-Ömerî, Şihâbüddîn Aḥmed b. Yahya b. Faḍlullâh el-Ömerî. *Mesâlikü'l-ebşâr fi memâlikü'l-emşâr*. Thk. Kâmil Selmân-Mehdî en-Necm. 27 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2010.
- İbn Hacer, Ebu'l-Faḍl Aḥmed b. 'Alî b. Muḥammed b. Aḥmed b. Ḥacer el-'Askalânî. *ed-Dürerü'l-kâmine fi a'yânî'l-mi'eti's-şâmine*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ceyl, 1414/1993.
- İbn Hacer, Ebu'l-Faḍl Aḥmed b. 'Alî b. Muḥammed b. Aḥmed b. Ḥacer el-'Askalânî. *el-Emâli'l-muṭlaqa*. Thk. Ḥamdî b. 'Abdilmecîd b. İsmâ'îl es-Selefi. Beyrut: el-Mektebetu'l-İslâmî, 1416/1995.
- İbn Hacer, Ebu'l-Faḍl Aḥmed b. 'Alî b. Muḥammed b. Aḥmed b. Ḥacer el-'Askalânî. *İnbâu'l-ğumr bi ebnâi'l-umr*. Thk. Ḥasen Ḥabeşî. 4 Cilt. Kahire: Lecnetu İhyâi't-Turâşî'l-İslâmî, 1418/1998.
- İbn Hacer, Ebu'l-Faḍl Aḥmed b. 'Alî b. Muḥammed b. Aḥmed b. Ḥacer el-'Askalânî. *el-Mu'cemu'l-mufehres (Tecridu esânîdî'l-kutubi'l-meşhûreti ve'l-eczâ'i'l-menşûre*, Thk. Muḥammed Şekûr Maḥmûd el-Ḥâcî el-Meyâdîni. Beyrut: Muessesetü'r-Risâle, 1418/1998.
- İbnü'l-Kâdî, Ebü'l-'Abbâs Aḥmed b. Muḥammed el-Miknâsî. *Dürretü'l-ḥicâl fi esmâ'i'r-ricâl (Zeylü Vefeyâti'l-a'yân)*. Thk. Muḥammed el-Aḥmedî Ebu'n-Nûr. 3 Cilt. Kahire: Dâru't-Türâs, 1391/1971.
- İbn Râfi', Ebü'l-Me'âlî Taḳiyyuddîn Muḥammed b. Râfi' es-Sellâmî. *el-Vefeyât*. Thk. Şâlih Mehdî 'Abbâs. 2 Cilt. Beyrut: Muessesetü'r-Risâle, 1402/1982.
- Kaya, Büşra Sıdika. *Sehâvî'nin ed-Dav'ü'l-Lâmî' Adlı Eseri Bağlamında IX. / XV. Asır Kahire'sinde Bilgi ve Toplum*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017.
- Keleş, Erol. *İlhanlılar Döneminde Van Gölü Havzası*. Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017.
- Kılıç, Orhan. "Van". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 42/505-510. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Makrîzî, Aḥmed b. 'Alî b. 'Abdikâdîr el-'Ubeydî el-Makrîzî. *es-Sülûk li ma'rifeti duveli'l-mülûk*. Thk. Muḥammed 'Abdikâdîr 'Aṭâ. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1418/1997.
- Şafedî, Şalâhuddîn Ḥalîl b. Âybek eş-Şafedî. *A'yânü'l-'aşr ve a'vânü'n-naş*. Thk. 'Alî Ebû Zeyd vd. 6 Cilt. Dimeşk: Dâru'l-Fikri, 1418/1998.

- Şafedî, Şalâhuddîn Halîl b. Âybek eş-Şafedî. *el-Vâfi bi'l-vefeyât*. Thk. Ahmed el-Arneûd-Türkî Mustafa. 29 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâu't-Turâsu'l-'Arabî, 1420/2000.
- Sehâvî, Şemsuddîn Muhammed b. 'Abderrâhmân es-Sehâvî. *el-Buldâniyât*. Thk. Husâm b. Muhammed el-Kaţţân. Riyad: Dâru'l-'Aţâ'i, 1422/2001.
- Seyyid, Eymen Fuâd. "Kahire". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 24/173-175. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Sübkî, Tâcuddîn Ebu'n-Naşr 'Abdulvahhâb b. 'Alî' b. Abdilkâfi es-Sübkî. *Tabakâtu's-Şâfi'yyeti'l-kübrâ*. Thk. Muhammed Maḥmûd et-Tanâhî-'Adulfettâh Muhammed. 10 Cilt. b.y.: Dâru İhyâu Kutubi'l-'Arabiyye, ts.
- Süyûtî, Celâlüddîn 'Abdurramân b. Ebî Bekr es-Süyûtî. *el-Fânîdu fî helâveti'l-esânîd*. Thk. Remziye Sa'duddîn Dimeşkiyye. Beyrut: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1420/1999.
- Süyûtî, Celâlüddîn 'Abdurramân b. Ebî Bekr es-Süyûtî. *Husnü'l-muḥâdara fî târîhi Mısr ve'l-Kâhire*. Thk. Muhammed Ebu'l-Faḍl İbrâhîm. 2 Cilt. b.y.: y.y., 1387/1967.
- Taşçı, Kemal. *Selçuklular Zamanında Van Gölü Havzası (1018-1243)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013.
- Uludağ, Süleyman. "Hankah". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 16/42-43. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Zehebî, Ebû 'Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osmân b. Kaymâz ez-Zehebî. *Zuyûlu el-'İber fî haberî men gaber*. Thk. Ebû Hâcer Muhammed Sa'îd Zağlûl. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 1405/1985.
- Zehebî, Ebû 'Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osmân b. Kaymâz ez-Zehebî. *el-Mu'in fî tabakâti'l-muḥaddîsin*. Thk. Hemmâm 'Abdurrahîm Sa'îd. Ürdün: Dâru'l-Furkân, 1404/1984.
- Zehebî, Ebû 'Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osmân b. Kaymâz ez-Zehebî. *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*. Thk. Şu'ayb Arna'ût - Beşşâr 'Avvâd Ma'rûf ve diğeri. 25 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1402-1409/1982-1988.
- Zehebî, Ebû 'Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osmân b. Kaymâz ez-Zehebî. *Târîhu'l-İslâm ve vefeyâtü'l-meşâhîr ve'l-a'lâm*. Thk. Ömer 'Abdusselâm Tedmurî. 52 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1410-1421/1990-2000.
- Zeynuddîn 'Abdulbâsiṭ b. Halîl İbnu Şâhîn. *Neylu'l-emel fî zeyli'd-Duvel*. Thk. 'Ömer 'Abdusselâm Tedmurî. 9 Cilt. Beyrut: el-Mektebetü'l-'Aşriyye, 1422/2002.